

використовують потенціал ігрової діяльності у формування названої компетентності. У їх роботі не вистачає системності у використанні ігрової діяльності в цьому процесі та належного науково-мето-дичного супроводу.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Авт. група: О.М.Байер, О.К. Безсонова, О.Г. Брежнева, Н.В. Гавриш, Л. П. Загородня та ін.; під кер. Т.О. Піроженко. Київ, 2021.

2. Косенчук О.Г., Куземко Л.В. Виховуємо соціально компетентного громадянина у грі. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2021. №6. С.9-13

3. Косенчук. О.Г., Куземко Л.В. Дитина в соціумі. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти. Дошкільне виховання. 2021. № 4. С. 3–8.

4. Косенчук О.Г. Формування соціально-громадянської компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Педагогічна освіта: теорія і практика. Випуск 32 (1-2022) (Категорія «Б»). URL:<https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-32-138-155>

5. Поніманська Т.І., Дичківська І.М., Козлюк О.А., Кузьмук Л.І. Соціальний розвиток дитини: старший дошкільний вік. Київ: Генеза, 2016. 88с.

АНТИБУЛІНГОВА СТРАТЕГІЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Малюга М.М.

*науковий співробітник відділу економіки
та управління загальною середньою освітою
м. Київ, Україна*

За рішенням UNESCO (URL: <https://en.unesco.org/commemorations/dayagainstschoolviolenceandbullying>) з 2020 року у закладах освіти кожного першого четверга листопада місяця відзначається Міжнародний день боротьби з насильством і булінгом. Цей день є

важливим нагадуванням для всього світу про те, що будь-яка форма насильства, а тим паче в закладах освіти, порушує право на освіту, здоров'я та безпечну життєдіяльність здобувачів освіти.

Результати досліджень, проведених ЮНІСЕФ у 2017 році, свідчать, що 67 % дітей в Україні у віці 11-17 років зіткнулися з булінгом впродовж минулих трьох місяців свого життя, а 24 % дітей стали жертвами цього ганебного явища. За результатами інших опитувань, майже чверть українських здобувачів освіти вважають себе жертвами булінгу, а близько 40 % із тих дітей, що зіткнулися з випадками цькування, ніколи не розповідають про це своїм батькам. При цьому, 44 % «спостерігачів» за сторонньою агресією над однолітками, не реагували на булінг через страх наразити себе на цькування ([URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/2019-11-25-protydiy-bulliny.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/2019-11-25-protydiy-bulliny.pdf)). Матеріали звіту UNESCO у 2019 році свідчать, що з проявом булінгу зустрічається майже кожна третя дитина ([URL:https://t.me/SerhiyShkarlet/384](https://t.me/SerhiyShkarlet/384)).

Булінг (цькування) (*від англ. to bull – переслідувати, задиратися, знуцатися, змушувати погрозами*) – це небажана агресивна поведінка дітей шкільного віку, яка призводить до знуцання та цькування дитини іншою дитиною чи групою дітей з метою приниження, залякування та демонстрації сили (*за визначенням ЮНІСЕФ*) ([URL:https://www.unicef.org/ukraine/media/2886/file/Bulling_system.pdf](https://www.unicef.org/ukraine/media/2886/file/Bulling_system.pdf)). Булінг проявляється не лише через фізичну, а ще й економічну психологічну, сексуальну форми насильства й завдає шкоди здоров'ю учасникам/учасницям освітнього процесу. Загалом булінг, де-факто, ніколи не припиняється самостійно. Припинення такої делінквентної поведінки до якої відноситься булінг, можливе за втручання сторонніх осіб (захист/допомога потерпілому, кривднику та свідкам та ін.).

В Україні питання булінгу в закладах освіти з'явилася в інформаційному полі десь з 2000-х років, а починаючи з 2008 - по 2019 роки, органами державної влади проводився щорічний Всеукраїнський тиждень права ([URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1149/2008#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1149/2008#Text)). Метою цього заходу було підвищення рівня

правової культури населення та інформування громадян щодо їхніх конституційних прав й обов'язків, можливостей їх реалізації та захисту. Булінг (цькування) в закладах освіти України (при чому як зі сторони учнів до учнів, так як зі сторони вчителів до учнів і навпаки) акцентувався вже як факт, але все ж це не були систематичні, а скоріш поодинокі випадки.

А вже в 2018 році булінг серед дітей і молоді був визнаний проблемою на державному рівні та прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18 грудня 2018 року № 2657-VIII (URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19>), який набув чинності 19.01.2019 року (надалі – Закон) [1]. До цього часу, нормативно-правова база щодо удосконалення відносин у сфері протидії булінгу (цькуванню) в Україні була відсутня, як і саме поняття «булінг». Цей Закон, по-суті, сформував і заклав основні важелі й інструменти для профілактики, боротьби та протидії цькуванню в сфері освіти шляхом всебічної взаємодії усіх суб'єктів освітнього процесу з метою створення безпечного освітнього середовища, в якому відсутні прояви булінгу в будь-яких формах, для дітей та молоді.

Наприклад, Законом закріплено розробку Плану заходів, спрямованого на запобігання і протидію булінгу (цькуванню) та його оприлюднення на веб-сайтах усіма закладами освіти, що мають ліцензію на провадження освітньої діяльності. Цей план повинен враховувати пропозиції з цього питання територіальних органів Мінсоцполітики, Національної поліції, Міністерства юстиції, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України й замовників освітніх послуг. А замовчування керівником закладу освіти випадків булінгу (цькування) учасника освітнього процесу, відповідно до Закону, призводить до накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до двадцяти процентів заробітку [2].

Зазначеним вище Законом також було внесено зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення (ст. 173-

4 КУпАП. Булінг (цькування) учасника освітнього процесу (URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>) та Закону України «Про освіту» (URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/21-45-19>), які можна вважати основою для подальшої розробки та впровадження органами державної влади Антибулінгової стратегії для закладів освіти в цілому. Антибулінгова стратегія може бути впроваджена як напрям роботи в закладі освіти, детермінована стратегією, а також за змістом відображати низку заходів протидії булінгу, сприяючи командній роботі на людиноцентристських партнерських засадах усіх зацікавлених суб'єктів у закладі освіти та сприяти оптимізації й раціоналізації їхніх дій.

Також, різними органами державної влади з 2019 року активно проводяться масштабні правопросвітницькі компанії, спрямовані на підвищення рівня обізнаності й профілактики, як дітей, так молоді й усіх суб'єктів освітнього процесу, з булінгом (цькуванням) та його наслідками.

Наприклад, Всеукраїнський антибулінговий тиждень (16-21.09.2019 р.), ініційований Міністерством юстиції, до якого долучалися заклади освіти й державні органи, громадські організації й активісти, ЗМІ, публічні люди (відомі співаки й актори, кінематографісти), освітні Інтернет-платформи тощо (URL:<https://minjust.gov.ua/news/announcement/vseukrainskiy-tijden-z-protidii-bulingu>).

Поліцейськими ювенальної превенції спільно з освітянами з 2019 року також організуються й проводяться на партнерських засадах для школярів з усіх регіонів країни інтелектуально-розважальні конкурси «Правничі ігри», які спрямовані на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти.

На сайті МОН України розміщено багато корисних й актуальних посилань та інформації (тренінги, програми, концепції, проекти, статті тощо) щодо антибулінгу [3], а також перелік організацій, які займаються проблемами булінгу в Україні (URL:<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/protidiya-bulingu/orgaizaciyi-yaki-zajmayutsya-pitannyaми-buingu-v-ukrayini>).

Окрім цього, за ініціативи МОН України та підтримки

Міжнародного фонду «Відродження», на платформі українських громадських масових відкритих онлайн-курсів Prometheus був створений безкоштовний онлайн-курс «Протидія та попередження булінгу (цькування) в закладах освіти» (URL:https://courses.prometheus.org.ua/courses/coursev1:MON+AB101+2019_T2/about). Мета курсу – навчити освітян розпізнавати ситуації булінгу (цькування) і вчасно й правильно реагувати на його прояви в освітньому середовищі, допомогти опанувати базові практичні знання для роботи з ситуацією булінгу (цькування) в закладі освіти та створити систему запобігання таким випадкам (URL: <https://pravo.minjust.gov.ua/ua>).

Також, Міністерство освіти і науки України під час проведення просвітницьких заходів з протидії булінгу та насильства в закладах освіти рекомендує використовувати матеріали, які розміщені на офіційній сторінці МОН України у розділі: «Безпека дітей в Інтернеті» (URL:<https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robota-ta-zahist-prav-ditini/bezpeka-ditej-v-interneti>), а також публікації з офіційного веб-сайту UNESCO (URL: <https://en.unesco.org/commemorations/dayagainstschoolviolenceandbullying>).

Тож, резюмуючи, треба зазначити, що заклад освіти – це місце, де діти проводять найбільше свого часу й саме тому, вирішальна роль у формуванні безпечного середовища, простору довіри, взаємодії й підтримки, безперечно належить педагогам і батькам учнів, адміністрації закладів освіти спільно з усіма зацікавленими суб'єктами освітнього процесу, які мають створювати умови безпечного освітнього середовища для здобуття учнями якісної освіти, формування належної правомірної поведінки у здобувачів освіти, виявлення й запобігання будь-якого прояву насильства, нетолерантної поведінки тощо.

Однією із таких умов для створення безпечного освітнього середовища для здобувачів освіти є необхідність розроблення та впровадження антибулінгової стратегії задля попередження, подолання насильства, залякування, знуцання усіх без винятку дітей та для забезпечення розвитку їх психічного, морального і фізичного здоров'я та успішної життєдіяльності.

Література:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню): Закон України від 18.12.2018 р. № 2657-VIII. Дата оновлення: 19.01.2019. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19> (дата звернення: 10.10.2022)
2. Падучак О. Булінг – стоп! Аналіз першого року реалізації Закону щодо протидії булінгу. 2020. URL:<https://yurgazeta.com/publications/practice/inshe/buling--stop-analiz-pershogo-roku-realizatsiyi-zakonu-shchodo-protidiyi-bulingu.html>
3. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. 2022. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/protidiya-bulingu/korisni-posilannya-shodo-temi-antibulingu> (дата звернення: 10.11.2022)

УДК 342.3

Юридичні науки

ФАКТИЧНА КОНСТИТУЦІЯ ЯК ОBOB'ЯЗKOBA СКЛАДОВА КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Гришук В.Р.

*студент Інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

З латинської мови «constitutio» означає "встановлювати", "засновувати». Тож при буквальному тлумаченні конституція означає певну настанову, систему правил поведінки, яка отримує своє формальне вираження в одному чи декількох нормативно-правових актах, що зазвичай мають вищу юридичну силу в правовій системі держави і спрямовані на регламентацію основних засад державного ладу і на визначення правового статусу особи. Це формулювання отримало спеціальний термін «юридична конституція» - основний закон, наділений вищою силою щодо інших правових норм.